

УДК 159.925:316.662(045)

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2021.11.15>

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН ТА ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

Олег Матеюк

*Державний університет «Житомирська політехніка»,
вул. Чуднівська, 103, м. Житомир, Україна, 10005
e-mail: oleg_mateyuk@hotmail.com
ORCID ID 0000-0002-4930-3091*

Юлія Суходоля

*Хмельницький національний університет,
вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна, 29016
e-mail: julyjuliss@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-3600-0761*

У статті розглянуто соціальний інтелект як предмет та об'єкт сучасних психологічних досліджень на підставі здійсненого теоретичного аналізу наукових підходів вітчизняних та закордонних науковців щодо сутності та змісту визначеного феномену. На відміну від класичного і загальноприйнятого, були запропоновані альтернативні варіанти першого застосування терміна «соціальний інтелект» у психологічній науці.

За результатами дослідження констатовано, що соціальний інтелект є складним та поліфункціональним соціально-психологічним феноменом, частиною загального інтелекту, що формується та розвивається лише в умовах соціальної взаємодії як у формалізованих суспільних інституціях, так і поза ними. Водночас соціальний інтелект розглядається вченими як своєрідна індивідуально-психологічна здатність до розуміння, прогнозу поведінки людей тощо, що є складовою частиною психічних утворень психічної структури особистості, які постають у процесі соціалізації особистості. Отже, в результаті було встановлено, що соціальний інтелект є передумовою актуальної та своєчасної адаптації суб'єктів спілкування до перманентно-динамічних умов процесу їх міжособистісної взаємодії. Доведено, що соціальний інтелект є детермінантою успішності прогнозування поведінки особистості та включення її до соціального життя суспільства.

Зазначено, що протягом останніх трьох десятиліть вітчизняна психологічна наука виявляла особливу увагу до дослідження соціального інтелекту як теоретико-методологічної проблеми, що є актуальною та своєчасною, особливо в умовах постійних змін комунікації між людьми. Це пов'язано як з процесами глобалізації та інформатизації, так і з деприваційними процесами в умовах всесвітньої пандемії.

Загалом у статті на підставі аналізу різноманіття наукових поглядів і підходів вітчизняних та закордонних науковців щодо психологічного феномену «соціальний інтелект» констатовано проблемність, неоднозначність його теоретико-методологічного трактування та обґрунтування його сутності та змісту.

Ключові слова: інтелект, соціальний інтелект, міжособистісна взаємодія, спілкування, соціалізація, прогнозування поведінки.

Якщо ти знаєш своїх ворогів і знаєш себе,
ти можеш перемогти в сотнях битв без жодної поразки.
Якщо ти тільки знаєш себе, але не знаєш свого опонента,
ти можеш як перемогти, так і отримати поразку.
Якщо ти не знаєш ні себе, ні свого ворога,
ти завжди будеш створювати для себе небезпеки.
Сунь-Цзи

Постановка проблеми. Інтелект людини вивчається психологами вже понад століття. Із моменту свого презентування і до теперішнього часу загальний інтелект був найбільш дослідженим і чітко визначеним конструктом [1], оскільки життєдіяльність людини в усіх її проявах соціально детермінована, що виявляється у соціальних взаємодіях та у професійній діяльності. Навіть за умови уникання живого спілкування з іншими людьми та ізоляції у професійному середовищі особистість вимушена підтримувати соціальні зв'язки. Крім того, взаємодія з соціумом вимагає наявності певної здібності, що необхідна для успішної комунікації з соціальним оточенням, яка була означена як соціальний інтелект (далі – CI).

Мета дослідження – здійснити теоретичний аналіз наукових підходів вітчизняних та закордонних вчених щодо сутності, структури, змісту феномену «соціальний інтелект» та його запровадження у психологічну науку.

Стан дослідження. Відповідно до більшості наукових доробок вітчизняних та закордонних психологів [2–23] вважається, що дослідження CI беруть свій початок із публікації Е. Торндайка “Intelligence and its uses” в журналі “Harper’s Magazine” у 1920 році [24], де він здійснив поділ загального інтелекту на три складові частини, що стосуються здатності розуміти і керувати ідеями (абстрактний інтелект), конкретними об’єктами (механічний інтелект) і людьми (соціальний інтелект). Однак існує альтернативне твердження, що термін «соціальний інтелект» одними з перших використали Дж. Дьюї у 1909 році [25] та Х. Лулл (у 1911 році) [26].

Також існує третій варіант можливого першого використання терміна «соціальний інтелект». Оскільки американський щомісячний журнал “Harper’s Magazine”, що є другим найстарішим журналом США після “Scientific American”, з 1850 року презентує себе як журнал про літературу, політику, культуру, економіку та мистецтво і відтоді багатьма науковцями відноситься до рекламно-розважальних журналів з короткими науково-популярними статтями, то деякі наукові джерела вважають, що вперше у науковий обіг термін «соціальний інтелект» був запроваджений у 1926 р. Г. Барнсом у його науковій монографії «Історія та соціальний інтелект» [27].

Е. Торндайк сформулював визначення, яке стало класичним: «Під соціальним інтелектом розуміють здатність людини розуміти чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток і керувати ними – діяти мудро у людських стосунках» [24]. Подібним чином Ф. Мосс і Т. Хант визначили CI як «здатність ладити з іншими» [28].

Виклад основних положень. Низка відомих психологів зробила свій внесок у розуміння сутності, змісту, функцій та інтерпретації поняття соціального інтелекту. Наприклад, Г. Олпорт описував CI як особливу здатність людини висловлювати швидкі, майже автоматичні судження про людей, адекватно оцінювати їх, прогнозувати їх поведінку та найбільш імовірні реакції, забезпечувати адекватне пристосування у міжособистісних взаємодіях [29]. П. Вернон дав досить широке визначення CI: «<...>здатність ладити з людьми загалом, володіти соціальною технікою чи вільно почувати себе у суспільстві, мати знання з соціальних питань, сприйнятливість до стимулів від інших членів групи, а також

уявлення про тимчасові настрої чи основні риси особистості незнайомих» [30]. Р. Стернберг зазначав, що СІ вчені намагаються визначити та виміряти за допомогою штучних конструкцій замість того, щоб наблизити його дослідження до реального життя. Він визначав СІ як інтелект, що проявляється під час спілкування з оточенням [31]. Отже, на сьогодні у психологічній літературі є низка визначень СІ, що іноді навіть ускладнюють розуміння сутності та змісту цього складного феномену, що являє собою досить непересічну теоретико-методологічну проблему:

- СІ – цілеспрямовані міжособистісні стосунки, емоційний інтелект [32];
- СІ – здатність людини із розумінням ставитися до людей, які її оточують, і ладнати з ними [33];
- СІ – здатність розпізнавати, розуміти та використовувати емоційну інформацію про інших, яка призводить до ефективної чи кращої результативності або спричиняє її [34];
- СІ – здатність і здібність особистості пізнавати себе та інших у всьому соціальному спектрі. Походить від самосвідомості та стосунків між іншими [35];
- СІ передбачає ексклюзивний зв'язок між людьми, який долає соціальні складнощі різних груп, стосунків та контекстуального середовища, при цьому ними усвідомлюються їх наміри, почуття, поведінка та думки [36];
- СІ – емоційний інтелект, що орієнтований на міжособистісні стосунки [37];
- СІ – це людська навичка, подібна до кількісного інтелекту, яка дає змогу вести переговори про складні соціальні відносини [38];
- СІ означає здатність людини до стосунків. Він складається з двох окремих категорій, що стосуються соціальної залученості, – соціальної обізнаності та соціальної зручності. Соціальна обізнаність відноситься до різноманітних здатностей, які починаються від здатності миттєво відчувати внутрішній стан іншої людини до розуміння її почуттів і думок, а також розуміння складних соціальних ситуацій. Соціальний механізм, що базується на соціальній обізнаності задля забезпечення плавної та ефективної взаємодії, включає в себе такі складники: синхронність – плавну взаємодію з іншими на невербальному рівні; самопрезентацію – ефективну презентацію себе під час взаємодії з іншими; вплив – здатність формувати результати соціальних взаємодій; занепокоєння – турботу про потреби інших та вжиття заходів, що демонструють стурбованість [39];
- СІ – здатність пізнавати себе та пізнавати інших. СІ розвивається на основі досвіду спілкування з людьми та навчання на успіхах і невдачах у суспільних відносинах [40];
- СІ означає не тільки бути обізнаним про стосунки, а й мати їх [41];
- СІ – інтелект, прихований або відображений у різних аспектах даних, доменів, людського чинника, суспільства та кіберпростору, де це доречно (наприклад, довідкова інформація та знання з конкретних доменів, експертні знання, участь експертів, обмеження, навколишнє середовище, ділові правила та процеси) [42];
- СІ – навичка, яка дає людям змогу гармонійно спілкуватися з іншими [43].

Складність досліджуваного феномену також підкреслював Д. Ушаков, який зазначав, що СІ якраз і є такою «проблемою, де взаємодіє когнітивне та афективне. У сфері соціального інтелекту виробляється підхід, у рамках якого людина розуміється не просто як обчислювальний механізм, а як когнітивно-емоційна істота» [11].

Інші теоретичні дослідження терміна «соціальний інтелект» зосереджені на когнітивних або поведінкових аспектах психіки особистості. Зокрема, СІ розглядається як:

- здатність судити людей щодо їхніх почуттів, мотивів, думок, намірів, ставлень тощо [44];
- фонд індивідуальних знань про соціальний світ [45];

- здатність уживатися з іншими [46];
- здатність мати справу з оточуючими [47];
- знання людей [48];
- здатність легко сходитися з іншими, вміння входити в їхнє становище, ставити себе на місце іншої людини [49];
- здатність критично та правильно оцінювати почуття, настрої та мотивацію вчинків інших людей [50].

Д. Векслер з огляду на таку класифікацію запропонував визначати соціальний інтелект як пристосованість індивіда до людського буття [51]. Він у процесі розробки власної шкали інтелекту дорослих WAIS практично не приділяв уваги CI та стверджував, що субтест узгодження зображень WAIS може слугувати мірою CI, оскільки він оцінює здатність людини розуміти соціальні ситуації [52]. Також, на думку Д. Векслера, соціальний інтелект – це лише загальний інтелект, що застосовується у соціальних ситуаціях [51].

Це твердження повторив Дж. Матараццо в п'ятому і останньому виданні монографії Д. Векслера [53], де CI був визначений як індексний термін [54].

У статті “How to Measure Your Social Intelligence”, розміщеній у виданні “Psychology Today”, стверджується, що соціальний інтелект «<...>частіше називають тактовністю, здоровим глуздом або вуличною кмітливістю» [55]. Р. Ріджіо також описує критичні риси людей з високим CI: «Вони можуть вести розмови з широким колом людей і усно спілкуватися відповідними й тактовними словами. У них є навички соціальної виразності. Вони вміють навчатися грати різні соціальні ролі та добре розбираються в неформальних правилах гри, які є кредо соціальної взаємодії. Відомо, що вони чудові слухачі. Вони знають, як ефективно аналізувати, що змушує людей звернути увагу на те, що вони говорять і як поводитися. Вони не тільки вміють навчатися грати різні соціальні ролі, а й застосовують ці навички на практиці, щоб почувати себе комфортно з багатьма різними типами особистостей. Вони піклуються про враження про себе, яке вони справляють на інших людей. Це найскладніший набір навичок, оскільки він вимагає <...> делікатного балансу між керуванням і контролем образу, який особистість показує іншим. Особистість має бути достатньо автентичною і дозволяти іншим побачити своє справжнє «я» [56].

На відміну від цього опису CI, у виданні “Psychology Today” описується емоційний інтелект (EI) як «здатність ідентифікувати власні емоції та емоції інших і керувати ними» [57]. На думку Р. Ріджіо, коли EI та IQ об'єднуються, вони утворюють емоційно-соціальний інтелект (ECI). Компетенції ECI – це ті компетенції, що «пов'язані із самосвідомістю, самоуправлінням та управлінням відносинами, які дозволяють людям розуміти та керувати своїми емоціями та емоціями інших у соціальних взаємодіях» [57].

За словами В. Чоу, обидва набори навичок мають вирішальне значення для впровадження інновацій. «Соціальний інтелект, – як зазначає В. Чоу, – більше стосується майбутнього. Соціальний інтелект з'явився для того, щоб люди могли вижити, і він полягає в тому, щоб знайти найкращий спосіб для вас уживатися і виходити з ситуації зі сприятливим результатом. Навіть якщо у вас за документами є кваліфікація, нестача соціального інтелекту може призвести до напружених або зіпсованих відносин, а також до втрачених можливостей. Як би вам не хотілося бути відвертим з кимось, надаючи зворотній зв'язок, ви можете спробувати відредагувати свої слова, щоб спробувати передати конструктивну критику, не зіпсувавши стосунки» [58].

Д. Гоулман у своїй книзі «Соціальний інтелект: нова наука про людські стосунки» визначає, що CI – це здатність успішно будувати стосунки та орієнтуватися в соціальному середовищі. На думку Д. Гоулмана, сучасне суспільство робить величезний акцент на книжковому розумінні та IQ. Він доводить, що стосунки впливають на набагато більшу

частину життя людини, що соціальний розум набагато важливіший, ніж книжковий розум. Створення міцних соціальних стосунків варте зусиль, тому що міцні стосунки покращують імунну систему та допомагають боротися з хворобами, самотність і слабкі стосунки є одними із основних джерел стресу, проблем зі здоров'ям та депресії, адже стосунки впливають на всі сфери життя [59].

Д. Гоулман стверджує, що для оптимізації стосунків, для довгого, здорового і щасливого життя потрібні позитивні стосунки. За результатами його досліджень, партнери, друзі, колеги, діти, – усі вони підтримують душу, а також імунну систему. Також він стверджує, що ласкаві слова, фізичні дотики, пісні з дитинства покращують життєві показники хворих і навіть смертельно хворих [59].

Ефективність міжособистісного спілкування має життєво важливе значення для успіху в багатьох сферах, зокрема в лідерстві. «Кращий механік на заводі, – зазначав Е. Торндайк, – може зазнати невдачі як бригадир через нестачу соціального інтелекту» [59–61].

Що стосується складності цього феномену, то Е. Торндайк зауважив, що визначення СІ здавалося досить простим, особливо за аналогією з абстрактним інтелектом. Однак, коли справа дійшла до вимірювання СІ, як він стверджував, «зручні тести соціального інтелекту важко придумати <...> Соціальний інтелект широко проявляється в яслях, на дитячому майданчику, в казармах, на фабриках і в торгових залах, але він уникає формальних стандартизованих умов дослідницької лабораторії. Він вимагає від людей реагування, часу, щоб адаптувати свої відповіді, а також облич, голосів, жестів та зовнішнього вигляду як інструментів» [62]. Попри це, дослідники досить швидко опрацювали досить абстрактні формулювання соціального інтелекту та створили стандартизовані лабораторні інструменти для вимірювання індивідуальних відмінностей соціального інтелекту [63–65].

На теренах пострадянських республік термін «соціальний інтелект» опрацювала група вчених, які також з позицій різних психологічних підходів вивчали його сутність та зміст, а саме:

– М. Бобнева: «<...> це не вроджена риса, а набуті навички, що формуються у процесі соціалізації, тобто протягом життя та під час спілкування з іншими людьми»; «це особлива здатність людини, що формується у процесі її діяльності у соціальній сфері, у сфері спілкування та соціальних взаємодій» [2];

– В. Варламова: «<...> сукупність соціальних здібностей, що визначають адекватність розуміння процесу спілкування, поведінки та відносин людей, здатних до акультурації» [3];

– Ю. Ємельянов: «<...> стійка, заснована на специфіці розумових процесів, афективного реагування та соціального досвіду, здатність розуміти самого себе, а також інших людей, їх взаємини та прогнозувати міжособистісні події» [4];

– І. Кудінова: «<...> система інтелектуальних здібностей, незалежних від чинника загального інтелекту і пов'язаних з пізнанням поведінкової інформації» [5];

– В. Куніцина: «<...> глобальна здатність, що виникає з урахуванням комплексу інтелектуальних, особистісних, комунікативних і поведінкових характеристик, включаючи рівень енергетичної забезпеченості процесів саморегуляції. Ці риси зумовлюють прогнозування розвитку міжособистісних ситуацій, інтерпретацію інформації та поведінки, готовність до соціальної взаємодії та прийняття рішень» [6];

– О. Лунева: «<...> самостійний вид інтелекту <...>, який має з ним родові та видові відносини» [7];

– Є. Михайлова: «<...> інтелектуальна здатність, що є в основі як ефективного спілкування, так і успішної соціальної адаптації, пов'язана з прогнозуванням поведінки

і розпізнаванням намірів, почуттів і емоцій за допомогою інтерпретації невербальної і вербальної експресії» [8];

– А. Савенков: «<...> кристалізовані соціальні знання та соціально-когнітивна гнучкість» [9];

– Д. Собірова, Г. Саїдназарова: «<...> здатність вбачати та вловлювати складні відносини та залежності у соціальній сфері» [10];

– Д. Ушаков: «<...> здатність до пізнання соціальних явищ, яка становить лише один із компонентів соціальних умінь та компетентностей, але не вичерпує їх» [11];

– А. Южанінова: «<...> стійка, заснована на специфіці розумових процесів, афективного реагування та соціального досвіду здатність розуміти самого себе, а також інших людей, їх взаємини та прогнозувати міжособистісні події» [12].

В Україні питання визначення сутності, змісту, детермінації виникнення та розвитку СІ розглядали такі вчені, як:

– Б. Братаніч, А. Куций, М. Романенко: «Соціальний інтелект – інтегральна інтелектуальна здатність, яка визначає успішність спілкування і соціальної адаптації» [13];

– Е. Івашкевич: «Соціальний інтелект є самостійним новоутворенням у структурі IQ особистості, <...> інтегративною здатністю адекватно сприймати, розуміти і прогнозувати поведінку та діяльність інших людей» [14];

– С. Карсканова: «Соціальний інтелект є частиною загального інтелекту і передбачає здатність особистості здійснювати свою соціальну біографію, тобто жити, творити, працювати, взаємодіяти з іншими людьми» [15];

– Г. Любочкіна: «<...> спеціальна здібність, яка визначає здатність до розуміння самого себе, інших людей, їхніх взаємин, а також ефективність прогнозування перебігу міжособистісних взаємин» [16];

– Л. Ляховець: «<...> стійка специфічна здатність розуміти самого себе та інших людей, їх взаємини, прогнозувати міжособистісні події на основі індивідуальних розумових процесів, афективного реагування та соціального досвіду» [17];

– Є. Миронюк: «<...> усвідомлена позиція особи щодо оцінювання соціальних відносин в суспільстві, соціальній групі, свого місця в статусно-рольовій структурі організації на основі добровільного вибору стратегії власного життя та способів її досягнення» [18];

– Г. Ожубко: «<...> здатність людини розуміти не лише інших, але й себе у постійній зміні психічних станів та міжособистісних стосунків, розуміти і прогнозувати результати як власної поведінки, так і поведінки партнерів у взаємодії» [19];

– І. Недозим: «<...> глобальна здібність, пов'язана з наявністю комплексу навичок в когнітивній, емоційній та поведінковій сферах, які визначають рівень адекватності й успішності соціальної взаємодії» [20];

– С. Руденко: «<...> когнітивна основа комунікативної компетентності, що передбачає здатність людини розуміти й прогнозувати поведінку людей у різних життєвих ситуаціях з огляду на вербальні й невербальні прояви, розуміти й адекватно оцінювати себе й свої дії та вчинки стосовно навколишніх. Основними функціями соціального інтелекту вчена вважає пізнавально-оцінну, прогностичну, комунікативну та рефлексивну [21];

– О. Сасько: «<...> сукупність когнітивних функцій, що визначають здатність індивіда до пізнання соціальної дійсності, самопізнання і саморегуляції, які служать цілям адаптації суб'єкта до соціального оточення і керуються комунікативною компетенцією» [22];

– І. Чиньона: «<...> специфічне когнітивне утворення, яке забезпечує ефективність соціальної активності особистості» [23];

Висновки. Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що СІ є складним та поліфункціональним соціально-психологічним феноменом, частиною загального інтелекту, що формується та розвивається лише в умовах соціальної взаємодії як у формалізованих суспільних інституціях, так і поза ними. Водночас СІ розглядається вченими як своєрідна індивідуально-психологічна здатність до розуміння, прогнозу поведінки людей тощо, що є складовою частиною психічних утворень психічної структури особистості, які постають у процесі соціалізації особистості. Також хотілось би зазначити, що протягом останніх трьох десятиліть вітчизняна психологічна наука виявила особливу увагу до дослідження СІ як теоретико-методологічної проблеми, що є актуальною та своєчасною, особливо в умовах постійних змін комунікації між людьми. Це пов'язано як з процесами глобалізації та інформатизації, так і з деприваційними процесами в умовах всесвітньої пандемії. У цій ситуації СІ з позицій сучасних наукових розвідок потребує уточнення та коректування своєї сутності та змісту, функцій та завдань, що буде висвітлено нами у подальших наукових працях з позиції наративів різних психологічних підходів.

Список використаної літератури

1. Schulze R., Roberts R.D. Emotional intelligence: an international handbook. Cambridge, MA : Hogrefe & Huber Publishers. Harvard (18th ed.), 2005. 383 p.
2. Бобнева М.И. Психологические проблемы социального развития личности. Москва : Наука, 1979. 243 с.
3. Варламова Л.А. Особенности социального интеллекта современных школьников. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2016. № 10. Ч. 1. С. 170–174.
4. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Ленинград : Изд-во Ленинградского университета, 1985. 166 с. С. 34.
5. Кудинова И.Б., Вотчин И.С. Социальный интеллект как предмет исследования. *Сибирский педагогический журнал*. 2005. № 4. С. 132–142. С. 133.
6. Куницына В.Н. Социальная компетентность и социальный интеллект: структура, функции, взаимоотношение. *Теоретические и прикладные вопросы психологии : сборник статей*. Вып. 1. Ч. 1. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУ, 1995. С. 48–61.
7. Лунева О.В. Концепция социального интеллекта личности. *Знание. Понимание. Умение*. 2012. № 2. С. 46–51. С. 47.
8. Михайлова Е.С. Методика исследования социального интеллекта. Адаптация теста Дж. Гилфорда и М. Салливена: руководство по использованию. *Методическое руководство*. Санкт-Петербург : ИМАТОН, 2006. 56 с.
9. Савенков А.И. Социальный интеллект как проблема психологии одаренности и творчества. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*. 2005. № 4. С. 94–101.
10. Собирова Д.А., Саидназарова Г. Социальный интеллект как инструмент коммуникативного и организационного взаимодействия. *Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири*. 2014. № 2. С. 1–8.
11. Ушаков Д.В. Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. Москва : Изд-во Института психологии РАН, 2004. 176 с.
12. Южанинова А.Л. К проблеме диагностики социального интеллекта личности. *Проблемы оценивания в психологии*. Саратов, 1984. С. 176–183.
13. Братаніч Б.В., Куций А.М., Романенко М.І. Міждисциплінарне розуміння предметності соціального інтелекту. *Грані : науково-теоретичний альманах*. 2019. Т. 22. № 1. С. 50–56. С. 53.
14. Івашкевич Е.З. Структура соціального інтелекту особистості та характеристика його базових складових. *Наукові записки Національного університету «Острозька ака-*

- демія». *Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Вип. 26. С. 60–65. URL: <https://cutt.ly/OUf1frA> (дата звернення: 29.11.2021).
15. Карсканова С.В. Розвиток соціального інтелекту майбутнього фахівця у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. Вип. 1 (45). С. 59–63. URL: <https://cutt.ly/Uyf1zq9> (дата звернення: 29.11.2021).
  16. Любочкіна Г. Розуміння соціального інтелекту в науці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 884. С. 52–58.
  17. Ляховець Л.О. Соціальний інтелект: поняття, функції, структура. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2013. Вип. 114. С. 128–133. URL: <https://cutt.ly/Ryf1fEGO> (дата звернення: 29.11.2021).
  18. Миронюк Є.В. Визначення та історія розвитку поняття «соціальний інтелект» у психологічній науці. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. № 7. С. 452–461. URL: <https://cutt.ly/zYf1Oxm> (дата звернення: 29.11.2021).
  19. Ожубко Г.В. Психологічні засоби формування соціального інтелекту в майбутніх менеджерів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Харків, 2009. 19 с.
  20. Недозим І.В. Психологічні концепції «соціального інтелекту». *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 1. С. 111–115. URL: <https://cutt.ly/dYf1ZHy> (дата звернення: 29.11.2021).
  21. Руденко С.В. Соціальний інтелект як чинник успішності педагогічної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2008. 19 с. С. 17.
  22. Сасько О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку соціального інтелекту у студентів, схильних до адитивної поведінки : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Харків, 2010. 20 с. С. 7.
  23. Чиньона І.І. Особливості впливу тривожності на розвиток соціального інтелекту студентів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 ; Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. Северодонецьк, 2017. 20 с.
  24. Thorndike E.L. Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*. 1920. № 140. P. 227–235. P. 228.
  25. Dewey J. Moral principles in education. New York : Houghton Mifflin, 1909.
  26. Lull H.G. Moral instruction through social intelligence. *American Journal of Sociology*. 1911. № 17. P. 47–60.
  27. Barnes H.E. History and social intelligence. New York : A.A. Knopf. 1926. 597 p.
  28. Moss F.A., Hunt T. Are you socially intelligent? *Scientific American*, 1927. № 137. 108–110. P. 108.
  29. Allport G.W. Personality: A Psychological Interpretation. N.Y., 1937. P. 513–516.
  30. Vernon P.E. Some characteristics of the good judge of personality. *Journal of Social Psychology*. 1933. № 4. P. 42–57. P. 44.
  31. Практический интеллект / Р.Дж. Стернберг, Дж.Б. Форсайт, Дж. Хедланд и др. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 272 с.
  32. Tran B. The foundation of cultural intelligence: Human capital. In B. Christiansen, S. Yildiz, and E. Yildiz (Eds.), *Handbook of Research on Effective Marketing in Contemporary Globalism*. 2014., pp. 348–376). Hershey, PA : Premier Reference Source : Business Science Reference/IGI Global.
  33. *Handbook of Research on Project Management Strategies and Tools for Organizational Success* / N.A. Moreno-Monsalve, M. Diez-Silva, F.N. Diaz-Piraquive, R.I. Pérez-Urbe. 2020. 400 p. IGI Global, Hershey.

34. Breithaupt J.R. Multiple intelligences of effective women global leaders: Emotional, social, and cultural competencies. In F.W. Ngunjiri & S. R. Madsen (Eds.), *Women as global leaders*. 2015. P. 73–93.
35. Effective Integration of Technology and Human Capital Development in Healthcare / T. Duncan, G.J. Hanney, D.N. Burrell, E. Rahim. *Advances in Human and Social Aspects of Technology*. IGI Global. 2019. 385 p. P. 268–285).
36. Evans C.M. Interpersonal Communication Application to Leadership. *Encyclopedia of Strategic Leadership and Management*. 2017. 1793 p. P. 296–316.
37. Tran B. Assistive Technology and Human Capital for Workforce Diversity. *Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition*. 2019. 8104 p. P. 277–286.
38. Emotional Intelligence Model for Managers in Turkish Banking Sector and an Application / B. Hacıoğlu, P.Ş. Yarbağ, Ü. Hacıoğlu, H. Dinçer, T. Tuğsal. *Handbook of Research on Strategic Developments and Regulatory Practice in Global Finance*. 2019. 433 p. P. 34–50.
39. Doublestein B.A., Lee W.T., Pfohl R.M. Professionalism Competence: Its Role in Bringing About High-Value Care – A Case Study. *Evaluating Challenges and Opportunities for Healthcare Reform*. 2020. 287 p. P. 232–247.
40. Cantarero-García G. Intelligence Applied to Smart Cities Through Architecture and Urbanism: Reflections on Multiple and Artificial Intelligences. *Social, Legal, and Ethical Implications of IoT, Cloud, and Edge Computing Technologies*. 2020. 333 p. P. 181–202.
41. Crawford-Mathis K.J. Theory and Application of Leadership. *Encyclopedia of Human Resources Information Systems : Challenges in e-HRM*. 2009. 918 p. P. 836–841.
42. Cao L. Actionable Knowledge Discovery. *Encyclopedia of Information Science and Technology, Second Edition*. 2009. 5266 p. P. 8–13.
43. Barbery D.C., Torres C.L. The Importance of Leadership, Corporate Climate, Use of Resources, and Strategic Planning in Family Business. *Handbook of Research on Entrepreneurial Leadership and Competitive Strategy in Family Business*. 2019. 559 p. P. 212–230.
44. O’Sullivan M., Guilford J.P., Demille R. (). The measurement of social intelligence (*Psychological Laboratory Report No. 34*). Los Angeles, CA : University of Southern California, 1965. P. 6.
45. Cantor N. Kihlstrom J. Personality and Social Intelligence Series “Century psychology series”. A Division of Simon & Schuster Englewood Cliffs, New Jersey, 1987. 07632.
46. Moss F.A., Hunt T. Are you socially intelligent? *Scientific American*. 1927. № 137. P. 108–110.
47. Hunt T. The measurement of social intelligence. *Journal of Applied Psychology*. 1928. № 12 (3). P. 317–334.
48. Strang R. Measures of social intelligence. *American Journal of Sociology* 1930. № 36. P. 263–269.
49. Vernon P.E. Some characteristics of the good judge of personality. *The Journal of Social Psychology*. 1933. № 4. P. 42–58.
50. Wedeck J. The relationship between personality and “psychological ability”. *British Journal of Psychology*. 1947. № 37. P. 133–151.
51. Wechsler D. The measurement and appraisal of adult intelligence (4th ed.). Baltimore, MD : Williams & Wilkins, 1958. P. 75.
52. Campbell J.M., McCord D.M. The WAIS-R Comprehension and Picture Arrangement subtests as measures of social intelligence: Testing traditional interpretations. *Journal of Psychoeducational Assessment*. 1996. № 14. P. 240–249.
53. Matarazzo J.D. Wechsler’s measurement and appraisal of adult intelligence (5th ed.). Baltimore, MD : Williams & Wilkins, 1972. P. 209.

54. Kihlstrom J.F., Cantor N. Social intelligence. In *Handbook of intelligence* / ed. R.J. Sternberg. Cambridge : Cambridge University Press, 2000.
55. Riggio R.E. How to Measure Your Social Intelligence. What is social intelligence and why does it matter? URL: <https://cutt.ly/wYfA21z/> (дата звернення: 29.11.2021).
56. Riggio R.E., Messamer J., Throckmorton B. Social and academic intelligence: Conceptually distinct but overlapping constructs. *Personality and Individual Differences*. 1991. № 12. P. 695–702.
57. Emotional Intelligence. URL: <https://cutt.ly/cYfSjxn> (дата звернення: 29.11.2021).
58. Social Intelligence vs. Emotional Intelligence and how making the distinction can help you lead. URL: <https://cutt.ly/yYfSQOj> (дата звернення: 29.11.2021).
59. Goleman D. *Social Intelligence: The New Science of Human Relationships*. New York : Bantam Dell, 2006. 403 pp.
60. Spencer L., Spencer S. *Competence at Work*. New York : John Wiley, 1993.
61. Goleman D., Boyatzis R., McKee A. *Primal Leadership*. Boston : Harvard Business School Press, 2002.
62. Thorndike E.L. Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*. 1920. № 140. P. 227–235. P. 231.
63. Landy F.J. The long, frustrating and fruitless search for social intelligence: A cautionary tale. In K. R. Murphy (Ed.), *A critique of emotional intelligence: What are the problems and how can they be fixed?* Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates. 2006. pp. 81–123.
64. Taylor E.H. The assessment of social intelligence. *Psychotherapy*. 1990. № 27. P. 445–457.
65. Walker R.E., Foley J.M. Social intelligence: Its history and measurement. *Psychological Reports*. 1973. № 33. 839–864.

SOCIAL INTELLIGENCE: PSYCHOLOGICAL PHENOMENON AND THEORETICAL PROBLEM

Oleg Mateyuk

*State University "Zhytomyr Polytechnic",
103, Chudnivska str., Zhytomyr, Ukraine, 10005
e-mail: oleg_mateyuk@hotmail.com
ORCID ID 0000-0002-4930-3091*

Yuliia Sukhodolia

*Khmelnytskyi National University,
11, Instytutska str., Khmelnytskyi, Ukraine, 29016
e-mail: julyjuliss@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-3600-0761*

The article considers social intelligence as a subject and object of contemporary psychological research on the basis of a theoretical analysis of scientific approaches of domestic and foreign scientists to the essence and content of the phenomenon under consideration. In contrast to the classical generally accepted, alternative variants of the first application of the term “social intelligence” in psychological science were proposed.

According to the results of the study, social intelligence is a complex and multifunctional socio-psychological phenomenon, part of a general intelligence that is formed and developed only in the context of social interaction, Both within and outside formal social institutions. At the same time, social intelligence is considered by scientists as a peculiar individual-psychological ability to understand, predict human behavior, etc. Consequently, as a result, it has been determined that social intelligence is a prerequisite for the actual and timely adaptation of the subjects of communication to the permanent and dynamic conditions

of the process of their interpersonal interaction. Social intelligence has been shown to be a determinant of success in predicting behaviour and social inclusion.

It is noted that, over the past three decades, domestic psychological science has paid particular attention to the study of social intelligence as a theoretical and methodological problem, topical and timely, especially in the context of constant changes in human communication, this is due both to the processes of globalization and informatization and to the processes of deprivation in the context of the global pandemic.

In general, on the basis of the analysis of the diversity of scientific views and approaches of domestic and foreign scientists on the psychological phenomenon “social intelligence” stated in the article the problem, ambiguity of its theoretical-methodological interpretation, and justification of its substance and content.

Key words: intelligence, social intelligence, interpersonal interaction, communication, socialization, behavior prediction.